

EEN EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

ZINSCHIEDING EN ZINTEEKENS.

Wat zinscheiding is.

396. Zinscheiding is het doelmatig gebruik van zekere teekens, dienende om eene rede in deelen en onderdeelen vanéén te scheiden; en derzelve onderling verband aan te wijzen.

Wat zintekens zijn.

397. Zintekens, gelijk de naam aanduidt, dienen om eene wijziging van den zin eener zeggung kennelijk te maken, en daardoor den lezer aan te kondigen, dat hij zich van zekeren toon, aan zekere vorm van zeggung eigen, bedienen moet. Zoodanige zijn het vraagteeken, het uitroepingsteeken enz. Het doel van zinscheiding en zintekens beide, is verduidelijking van den zin, en meerder gemak om naar eisch daarvan te lezen.

Men wachte zich voor de dwaling, dat elke verpoozing van de stem, die om wél te lezen vereischt wordt, laat staan dan elke wijziging van toon, door de opgenoemde hulpmiddelen volledig wordt aangeduid. De lezer kan hier, even min als bij de uitspraak, van de verpligting ontslagen worden, om zijn oordeel te gebruiken. Ook wat den duur der verpoozingen betreft, is het hem niet genoeg om het teeken aan te zien; maar hij zal daarbij in aanmerking nemen, of het opstel een langzaam, dan wel een vlug *tempo* bij de voordragt vereischt.

Hoe dit onderwerp te behandelen.

398. Wil men dit onderwerp streng theoretisch behandelen, en aan elk zin- of scheiteeken, als 't ware, een bepaalden werkkring aanwijzen, buiten welken het niet moet voorkomen, dan zal men misschien een zeer regelmatig stelsel van voorschriften ontwerpen; maar neemt men daarna onze schrijvers van smaak in de hand, en toetst men hunne voortbrengselen aan die voorschriften, dan zal men in het geval komen van óf hun taalgebruik in dezen, óf zijn systema, na alle daaraan besteede moeite, te moeten afkeuren. Het gebruik ook van onze beste schrijvers is zeker zeer oneenparig, en het ware te wenschen, dat er wat meer eenheid in te brengen was. Wij zullen in dit geval eenen middelweg betreden, terwijl wij van den eenen kant ons aangenomen beginsel niet verloochenen, om onze regels te ontleenen uit het

taalgebruik van goede schrijvers,* en van den anderen kant, met de voorschriften en wenken van J. C. Beijer, als onzen voornaamsten voorganger in dit vak van taalkunde, ons voordeel trachten te doen.

A. ZINSCHIEDING.

De eerste zinschieding of de komma.

399. De komma wijst de kleinste, door teekens aangegeven, rust in het lezen aan, en komt onder anderen in de volgende gevallen voor :

a. Bij opsommingen :

1. *Onze gewaarwordingen, gedachten en aandoeningen.* Bog.
2. *Indien de omtrekken slaauw, gebrekkig of uitgewischt zijn.* Id.
3. *Wat in het bijzonder stem en gehoor aanbelangt, zoo werkt hunne ruwe, achtelooze, en, hoe vaak niet? onmatige levenswijs ten ongunstigste op dezelve.* Id.
4. *Zijn onderhoud was leerrijk, aangenaam, eenvoudig, ongekunsteld, zonder eenige stijfheid en pedanterie.* v. 'sGr.
5. *Beminnelijk door eenvoudigheid, ongemaaktheid, gemakkelijkheid, en oplettende belangstelling in hetgeen binnen haar eigenen kring ligt.* Bs.
6. *Zijne talenten, geaardheid, en ontembare kracht van wil, boden steeds elkander de hand.* v. d. P.
7. *Meer behoef ik niet bij te brengen, om mijn gezegde te wettigen, dat ik met eerbiedigen schroom de pen heb opgevat, om dit merkwaardig tijdpoint onzer jongste vaderlandsche geschiedenis te schetsen.* v. d. P.
8. *De Nederlanders zijn schrander, geduldig, deugdzzaam, net, matig en spaarzaam.* Beijer.

Uit de aangevoerde voorbb. kunnen wij de volgende wenken ontleenen :

Wanneer de leden der opsomming van gelijke grootte zijn, laat men de komma achterwege vóór het voegw., dat het laatste aan het voorlaatste lid hecht (Vergelyk voorbb. 1, 2 en 8.) Maar wanneer het laatste lid aanmerkelijk langer is dan de overigen, staat de komma ook vóór het voegw. (Zie voorbb. 3, 5 en 6.)

Wanneer de leden der opsomming te zamen het subject van het wkw. uitmaken, en het laatste lid eenigzins lang is, staat er ook tusschen hetzelfde en het wkw. eene komma, gelijk in voorb. 6.

Wanneer het laatste van twee bijv. nmww. met het zelfst. tot één bezip vereenigd is, dan worden deze te zamen door het eerste bijv. nmw. gewijzigd; er vindt dan geene opsomming plaats, en de komma wordt niet gebruikt. Daarom staat in voorb. 7 geene zinschieding tusschen *jongste* en *vaderlandsche*.

* Daar wij, in de behandeling van dit hoofdst., aanleiding kregen om eenige schrijvers aan te halen, wier namen in dit werk nog niet waren voor

b. Voor elk afhankelijk of ondergeschikt voorstel :

1. *Met verscheidene diersoorten heeft de mensch het gemeen, dat zijn levende adem zich tot geluiden vormt.* Bog.
2. *Dan toch zal het duidelijk worden, waarin het wél spreken bestaat.* Id.
3. *Uw broeder zeide mij, dat gij naar Leiden waart gegaan.* Beijer.
4. *Hij heeft mij verzocht, om mij overeenkomstig den wil mijner ouders te gedragen.* Id.

Men ziet uit deze voorbb. dat het ondergeschikte veelal door een voegw. of b.jw. wordt aangekondigd; maar ook wanneer dit ontbreekt, blijft de zinscheiding dezelfde: *Wie zou zich verstouten, (om) hem tegen te spreken?*

c. Tot afscheiding van het ingevoegde :

1. *Opmerking verdient het evenwel, dat, hoe veel de eene taal van de andere ook afwijken moge, de eerste en oorspronkelijke natuurgeluiden of toonen ze toch allen doorzweven.* Bog.
2. *Waardoor de stem zonder moeite, zoodra het noodig is, van den eenen toon in den anderen kan overgaan.* Id.
3. *De wiskundige wetenschappen, in zich zelve met eene verhevene waardigheid prijken, bezitten bovendien het onschatbaar voorregt, dat hare bondige en vernuftige besluiten zegeningen van allerlei aard onder het menschedom verspreiden.* v. C.
4. *Tot dus verre is er over het stem-orgaan, als klankgevend werktuig, in het algemeen gehandeld.* Bog.
5. *Bilderdijk heeft het hun dikwijls, niet zonder schamperheid, verweten.* Id.
6. *Onder het agentschap van Van der Palm, is door zijn genie en geestkracht de grondslag gelegd van dat schoolwezen, hetwelk, schoon ook nu nog niet volmaakt, echter de bewondering van vreemde natiën zoo zeer getrokken heeft.* Bs.
7. *Chandler en Chevalier zijn het, wien de eer toekomt, de ware ligging van het oude Troje, bijzonder uit de*

gekomen, zullen wij hier de verkortingen verklaren, waarvan wij ons in de aanhalingen bediend hebben :

Bog.	staat voor	Mr. A. Bogaers,
Bs.	" "	Nicolaas Beeis,
v. C.	" "	Johannes Pieter van Cappella
v. 's Gr.	" "	Mr. J. van 's Gravenweert
M.	" "	Willem Messchert
v. L.	" "	Mr. J. van Lennep.

plaatselijke en onveranderlijke gebergten en den loop der rivieren, vergeleken met en getoetst aan de naauwkeurige beschrijvingen van Homerus, die overal bewaarheid zijn geworden, onwederlegbaar gevestigd te hebben. v. 's Gr.

d. In gevallen van bijstelling, als zijnde eene bijzondere soort van invoegselen, en als zoodanig onder de rubriek *c* mede begrepen :

1. *De ouden, die modellen in al wat schoon is, wisten zulks wel. Bog.*
2. *Toen wij van het kerkhof terug keerden, sloeg ik een blik op de onafzienbare zee, schaduwbeeld dier eeuwigheid, in welke Johannes Henricus van der Palm was ingegaan. Bs.*
3. *Zoo bereikten wij eindelijk Heraklea, een dier veertig steden naar den held de Oudheid genaamd. v. 's Gr.*
4. *De Ruiter, de dapperste zeeheld zijner eeuw, was een deugdzaam man. Beijer.*

e. Tot afscheiding van een vooropgeplaatst ondergeschikt voorstel :

1. *Niet zonder mijne krachten te wantrouwen, waag ik eene poging ter beantwoording. Bog.*
2. *Om deze vraag behoorlijk te beantwoorden, moeten wij hooger opklimmen. Id.*
3. *Hoe zeer hij voor de taak berekend is geweest, leeren zijne schriften. v. C.*

f. Bij eene uitlating in het eerste lid van eenen volzin, die in het tweede wordt aangevuld :

1. *Hij besloot de ruiters zoo lang op te houden, tot dat de Baron weder terug, en de vlugteling in zekerheid ware. v. L.*
2. *O ! wat behoeft, wat wenscht gij meer ? v. d. H.*

g. Wanneer het bijvoegelijke nader gewijzigd is, wordt er dikwijls tusschen hetzelfde en het zelfstandige eene verpoozing noodig, die door de comma wordt aangegeven :

1. *Een verborgen kamertje, dat, in de dikte van den muur gemetseld, twee onderscheidene, van buiten bedekte, uitgangen had. v. L.*
2. *Langs den, in dit jaargetijde alleen berijdbaren, bovenweg. Id.*

3. *Het oneindige, de gansche menschheid omvattende, plan van God.* Beijer.

h. Bij korte tegenstellingen:

1. *Haren gang vertragen, of versnellen.* Bog.

2. *Hij spreekt gepast, niet afgepast; hoffelijk, niet hoofsch.* Bs.

De tweede zinscheiding of het kommapunt.

400. Het kommapunt kondigt eene langere verpoozing der stem aan dan de komma, en wordt onder anderen in de volgende gevallen gebruikt:

a. Tusschen voor- en nazindeel:

1. *Wanneer men overweegt, dat het spraakvermogen niet aan een klein getal bevoorregten, maar aan alle menschen is geschonken, en deze door hunne verstandelijke en ligchamelijke behoeften telkens genoodzaakt worden om het te gebruiken en te oefenen; dan zeker mag het eenige bevreemding wekken, dat overal, zelfs onder hen, wier maatschappelijke betrekkingen hun de verplichting opleggen, om dikwerf in het openbaar het woord te voeren, en bij wien men derhalve, in dit opzigt, dubbele vaardigheid en bekwaamheid zou mogen verwachten, er nogtans zoo weinigen gevonden worden, van welken men, in den letterlijken zin des woords, zeggen kan, dat zij wél spreken, dat zij waarlijk wel-sprekend zijn.* Bog.

2. *Staat nu eenmaal redeneerkundig vast, wat voor- en nazindeel is; zoo is ook het gebruik van het kommapunt beslist, de voorstellen mogen dan lang of kort zijn.* Beijer.

Niettegenstaande de uitspraak van Beyer, in het bovenst. voorb., wordt het kommapunt tusschen voor- en nazindeel dikwijls door de komma vervangen, vooral wanneer het nazindeel door een lang toevoegsel verrijkt is, dat op zijne beurt door het kommapunt van het overige wordt afgescheiden, b. v.: *Is het goed, dat de mensch zijne waarde en zijne regten kenne, het is niet minder goed, dat hij de kennis zijner geringheid, zwakheid en verkeerdheid daarmede vereenige; opdat geene aangematigde voortreffelijkheid hem tot jammerlijke zelfs-miskennis vervoere, en onder den schijn van zijne regten te doen gelden, hem zijne duurste en heiligste verplichtingen met voeten doe treden!* v. d. P. Stond achter vereenige een sluitteeken, dan zou ook achter kenne het kommapunt moeten staan. Een geoefend lezer zal daarom de komma achter kenne met die achter geringheid niet verwarren.

b. Bij eenigzins lange tegenstellingen:

1. *Waar, in eenige vergadering, de rede op eene gepaste en voor oog en oor behaaglijke manier voorgedragen wordt, daar luistert de menigte met aandacht en ge-*

noegen, en geeft zij, als het ware, het hart bloot voor den indruk, dien de redenaar maken wil; terwijl in het omgekeerde geval, zelfs wanneer de zaken goed zijn, onoplettendheid en verveling de meerderheid der hoorders, gedurende de slechte voordragt, overmeesteren, en den spreker zijn oogwit, geheel of gedeeltelijk, doen missen. Bog.

2. Er zijn die niet nalaten kunnen, hunnen dierbaarsten schat met verrukking aan te wijzen; er zijn die hem opsluiten in het binnenste heiligdom hunner harten. Bs.

3. Het verstrekt gewisselijk onze vroegere landgenooten tot groote eere, dat zij met ongemeene naarstigheid de schriften der oudheid hebben nagespoord, dat zij de diepste geleerdheid, de uitstekendste schranderheid aan de verklaring van deze hebben te koste gelegd, en in dit opzigt schitterende diensten aan Europa bewezen; maar het is niet te prijzen, veeleer als bekrompenheid aan te merken, dat er een langdurig tijdvak heeft bestaan, waarin met overeenstemming en blijkbare goedkeuring van de meesten, die toen den toon sloegen, zoo zeer aan deze oefeningen de voorkeur werd gegeven, dat daarbij de overige vakken van kennis en beschaving werden verdonkerd, tot een staat van vernedering gebragt, ja de *Vaderlandsche Letteren* zelve met minachting bejegend. v. C.

4. Men zij gevoelig voor nationalen roem, maar verdonkere nimmer het voortreffelijke dat elders uitblinkt; men verheldere daardoor veelcer zijn eigen licht, en breide het uit, zoo ver zijn vermogen toelaat. v. C.

c. By opsommingen wier leden niet enkele woorden, maar zinsneden uitmaken:

1. Vergaderingen te beschrijven; de gevoelens en raadgevingen van velen in te nemen; aan velen op te dragen, wat door weinigen volbragt kan worden; zijn de zekerste middelen, om door grooten omslag weinig uit te voeren. v. d. P.
2. In het oogenblik van het spreken, hebbe de redenaar het volste besef van hetgeen hij zegt; hij zij er met zijne gansche ziel bij tegenwoordig; hij zelf neme het levendigste aandeel in de zaken, die hij voordraagt. Bog.
3. Geen gezelschap in de academie-stad, waar hij niet

ongenoodigd welkom zou geweest zijn; geen burger op hare straten, die den hoed niet voor "mijnheer van der Palm" lichtte; geen kind, dat zijn naam niet kende; geen grijsaard, die hem niet de hoogerhand gaf. Bs.

d. Tot afscheiding der onderdeelen van een lang voor- of nazindeel :

Wanneer hij zijnen hoorderen niet slechts de waarheid, maar ook de geheele waarheid, en niets dan de waarheid mededeelt; wanneer hij niet naar hetgeen hun aangenaamst, maar hetgeen hun nuttigst is te weten, zijne rede inrigt, niet verzwijgende hetgeen zij ongaarne hooren, en nogtans hooren moeten; wanneer hij minder zich toelegt, om hun te behagen, dan om hen zich zelve te doen mishagen; waar zijn plicht het eischt, hunne vooroordeelen, of geliefkoosde begrippen niet verschoont, en, door menschengunst noch menschenvrees gedreven, naar de goedkeuring van God alleen en boven alles tracht: zulk eenen leeraar noemen wij getrouw in de voorstelling der Evangelische waarheid; en van zulk eene getrouwheid strekt ook Paulus ten bewijs, naar 't geen Lukas in den tekst van hem verhaalt. v. d. P.

e. Tot afscheiding van al wat eenigzins langer rust vereischt dan de komma. Eén voorb. zij hier genoeg :

Binnen het verloop van weinige—niet jaren, noch maanden—maar weken, zag men eene natie, verdrukt door de wreedste overheersching, vernederd zoo diep zij vernederd kon worden, ja uitgedelgd en vernietigd; wier ongeluk men naauwelijks durfde beklagen, omdat men vreesde haar te moeten verachten; binnen weinige weken zag men haar uit die schande en dat niet verrijzen, hare ketenen afwerpen, haren rang onder de volken hernemen; zag men haar door gansch Europa achten, eerbiedigen, toejuichen, en haar maatschappelijk geluk als eenig en benijdenswaardig roemen. Een wonder in de geschiedenis der wereld. Gelijk somtijds het menschelijk ligchaam, in den bloei der jaren en krachten, door een ras toenemend bederf wordt aangetast; zoodat de kranke van erger tot erger, van banger tot banger lijden voortgezweept, eindelijk afgestreden, roerloos daarneder ligt, gereed om naar het

graf gedragen te worden : maar de kwaal heeft uitgewoed ; diep verborgen glimt nog eene enkele levensvonk ; de weldadige natuur heeft het beletsel verwijderd, dat haar onderdrukte ; nu gloort zij weder op, ontvlamt en stort nieuwe levenswarmte in aderen en vaten ; kracht, werkzaamheid, bloei, alles keert met snelheid terug ; en de uitgeteerde prooi des grafs staat, verjongd, met frissche sappen, blozend van leven en gezondheid, als een wonder voor onze oogen ! v. d. P.

f. Ook wordt het kommapunt in eene reeks van vragen of uitroepen gebruikt, terwijl men het vraag- of uitroepingsteeken voor het laatste lid der reeks bewaart : en dit geschiedt vooral, wanneer zij een gemeenschappelijken aanhef hebben :

- 1. Kan het ontkend worden dat alle dingen in de wereld wijs zamenhangen en elkander ondersteunen ; dat derzelver veranderingen niet anders zijn, dan eene onophoudelijke ontwikkeling van alle soorten van leven en vorming ; dat zij allen daarop uitloopen, om voor de levende wezens alles te bereiden, wat zij tot hun levensonderhoud noodig hebben ; dat wij aan haar zelfs alles verschuldigd zijn, wat ons ligchaam verkwikt en voedt, en onzen geest opklaart en onderrigt ? Beijer.*
- 2. Was hij niet in ons oog als het zinnelijk beeld van de hoogste wijsheid ; en werd hij ons daardoor niet het voorbeeld tevens, het hooge voorbeeld, dat wij ons ter navolging voorstelden, en sedert zochten te evenaren ? v. Hde.*
- 3. Heeft dan de Vader der Barmhartigheid niet genoeg gezorgd, dat gij den weg ten leven van den weg ten doode zoudt kunnen onderkennen ; dat gij weten zoudt wie God zij, Jehova of Baäl ? B.*
- 4. Hoe diep gevoelen wij ons bij onze dwaasheden beschaamd ; hoe geweldig door dezelve ter nedergedrukt en verpletterd ! Beijer.*

De derde zinscheiding of het dubbele punt.

401. Dit teeken wordt onder anderen in de onderstaande gevallen gebruikt :

a. Vóór het aangekondigde :

- 1. In de navolgende opmerking ligt het antwoord : waar*

gevoel en ware hartstogt alleen vermogen bij anderen medegevoel en geestdrift te verwekken. Bog.

2. Onder de menigvuldige gewetensvragen, welke men met regt aan den schrijver van eenig boek mag doen, behoort ook deze: met welk bepaald doel hij zijne denkbeelden tot geschrevene woorden maakte, en vervolgens door den druk verspreidde? L. W.
3. Twee eigendommen heeft ieder mensch, en hij bewaakt dezelve als zijn twee oogappels: zijn regt en zijne godsdienstige overtuiging. L. W.

b. Vóór eene aanhaling:

1. Zoo gesterkt in den geest, en met het oog op het kruis van Christus, schikte hij zich tot zijn langzaam sterven, zeggende: "mijne hoop is op den Heere Jezus; ik ga henen in vrede." Bs.
2. Joannes de Dooper is de Profeet van wien gezegd wordt: "Ziet ik zend mijnen Engel voor uw aangezicht, die u den weg bereiden zal." B.
3. God sprak: "daar zij licht!"

c. Vóór een verklarend toevoegsel:

1. De held, die op het doode blad herleeft, sta daar, gelijk hij eenmaal stond in 't leven: in zijne deugden en ondeugden, in zijne grootheid, en in zijne gebreken. L. W.
2. De geschiedenis zal blijven wat zij geweest is, vóór en na Cicero: de leermeesteresse der wereld, het licht der volken, de toetsteen der waarheid. Id.

d. Tusschen veelledige voor- en nazindeelen:

Leeft er in onze borst een ongelescht verlangen naar het ware, goede en schoone; behooren wij niet tot het getal der zoo geheel dagelijksche menschen, die met kost en kleederen te vreden zijn, en zich liefst niet bekommeren over datgene wat eens geschied is, en nog geschieden kan; zoeken onze vorschende blikken naar den niet geërfden of gekochten adel der ziel, welke zich verbergt onder het gescheurde kleed of de grove pij; brandt er in onze ziel een verlangen naar iets, dat beter, krachtiger, waardiger is, dan datgene wat het zoo dikwijls eenzelvige en slepende leven ons aanbiedt: dan, inderdaad! ligt er een eigenaardig genot in, om een groot, goed man, als uit het graf

terug te roepen, om hem te volgen waar hij gaat, om zijne moedige pogingen te zien, zijne drijfveeren te bespieden, zijne worstelingen te beschouwen, zijne teleurstellingen te beklagen, en zijne gebreken met onpartijdigheid en liefde te beoordeelen. L. W.

e. Tusschen twee voorstellen, die tot elkander in zeker verband staan, hetzij dat het ééne tot aanvulling of uitbreiding van het andere dient, hetzij dat het laatste de reden bevat van het eerste, zonder zulks door *want*, of eenig ander redegevend voegw., aan te kondigen :

1. *Een ander delft het ijzer, een ander smeedt het kouter, een ander ploegt de aarde, een ander is het die zaait, een ander die den oogst inzamelt : en wat pogingen worden aangewend, om de rijkdommen en genoegens van dit leven te vermeerderen, onontbeerlijk is ons de bijstand van anderen, om in onze ondernemingen naar wensch te slagen. B.*

Dat de bijstand van anderen ons onontbeerlijk is, maakt hier het hoofdvorstel uit, terwijl de uitbreiding daarvan in het vorige deel van den volzin vervat is.

2. *Het oog van Hem, met wien wij te doen hebben, ziet niet aan hetgeen van buiten is, let niet op de hoofden die als biezen hangen ; maar doorschouwt ons tot op den bodem van ons hart : en al kunnen wij ons zelven, al kunnen wij de gansche wereld, bedriegen ; voorwaar, voorwaar, dat oog laat zich niet verblinden, de Alwetende zich niet bespotten. B.*

Hier geeft het eerste vorstel de reden van het tweede : immers komt de hoofdinhoud van den volzin hierop neder : Men kan God niet bedriegen, want Hij ziet wat in den mensch omgaat.

In het volgende voorb. is de reden in het tweede vorstel vervat :

Deze geveinsde Vorst liet in deze vergadering den sluier vallen welke hem bedekte : hij voorzag, dat indien het ontwerp van hervorming ter uitvoering gebragt werd, al den roem daarvan op zijnen ambtgenoot zou af dalen. S. St.

Het sluitteeken.

402. De naam van dit teeken duidt genoeg deszelfs bestemming aan, om den volzin te sluiten :

Zoo veranderen de tooneelen der aarde. Edel is de wedstrijd der volken om den hoogsten rang in het gebied der beschaving, indien hij openlijk geschiedt. Wie ook de overwinning ten deel valle, de zegeningen daarvan zullen niet falen. Alles toch shuit aan, in, en werkt op elkander. In de stoffelijke wereld wordt niets vernietigd; ontbinding verwekt of onderhoudt nieuw leven, en bij gestadige afwisseling, staan alle voortbrengselen in het naauwste verband. Ook in den werkkring van 's menschen geest gaat niets verloren. De oorsprong, loop en opvolging zijner gewrochten is zoo geregeld, dat er onderlinge gemeenschap bestaat, en allen blijken dragen van zijne Goddelijke afkomst.
v. C.

B. ZINTEEEKENS.

Het vraagteeken.

403. Dit teeken staat aan het slot van eene regtstreeksche vraag:

Wat is deugd, die niet staat op den wortel des geloofs? Bs.

Waar toe die eeuwige strijd over de meerdere of mindere waarde van Bondige Wetenschappen in vergelijking met Fraaije Letteren? v. C.

Hebt gij ooit een groot man gekend, die niet gaarne van zijne leermeesters en medeleerlingen sprak, en onder dat spreken, u beseffen deed, hoe waard zij hem nog waren? v. Hde.

Achter eene indirekte vraag vindt men tweederlei gebruik:

Doch hier viel het vraagstuk op te lossen, hoe dit Bestuur alzo op- en in te rigten, dat het deszelfs gezag aan geene wettigheid scheen te ontbreken. v. d. P.

Eindelijk wordt de vraag geopperd, of in alle oorden van het vaderland de Nederduitsche taal even goed worde gesproken? v. C.

Wij zouden in zulke gevallen liever, overeenkomstig het eerste voorb., het vraagteeken weglaten.

Het uitroepingsteeken.

404. Dit teeken staat aan het slot van elken hartstogtelijken uitroep:

*s

Hoe voortreffelijk is deze instelling niet ! v. Hde.

Weg dan met bekrompene eenzijdigheid ! v. C.

Ook achter een tusschenwerpsel, of eenig invoegsel dat het kenmerk van hartstogtelijkheid draagt :

O ! er is slechts één onheil ; één kwaad slechts is er : de zonde. v. d. H.

Ik vrees niet mijnen Roomschegezinden broederen tot aanstoot geweest te zijn ; ten minste, niet met opzet, gelijk dit, helaas ! al te veel geschiedt. L. W.

Ook aan mijnen Wijttenbach, den onvergetelijken ! heb ik dit te danken gehad. v. Hde.

Waar volstrekt geen uitroep plaats vindt, staat dit teeken om het wonderbare van hetgeen door den schrijver vermeld wordt te doen opmerken, en zou dan verwonderingsteeken kunnen heten :

De held van Europa kwam in zijne hoofdstad terug als een vlugteling, naauwelijks herkend aan de poorten van zijn paleis ! v. d. P.

Het opschortingsteeken.

405. Dit teeken, uit eenige naast elkander geplaatste stipjes bestaande, staat achter eene afgebroken rede :

Broeders ! zoo stonden wij ook aan het sterfbed van vader, en nu. Hij konde niet meer zeggen. M.

Deze zou wel den post verdienen, maar. Beijer.

Mijnheer, ik weet wel, dat gij mij niet noodig hebt, maar nu heb ik u noodig, en ben zoo vrij.

Ga zitten, baas ! wij zullen dan eens praten. M.

Ook gebruikt men dit teeken achter eene reeks, die men niet als voltooid wil aangemerkt hebben, of die althans door verandering van woordvoeging afgebroken wordt, als :

Het bovendeel der keel, het gehemelte, de neus, de tong, de tanden, de lippen. zie daar zoo vele werktuigen enz. Bog.

Dat plotselinge, nadrukkelijke en doordringende der blikken. de hoorbare taal poogt er vruchteloos mede te wedijveren. Id.

Somtijds vervangt dit teeken een of meer uitgelaten woorden, en heet dan uitlatingsteeken.

Het aandachtsteeken.

406. Dit teeken is bestemd om iets, waarop men de

aandacht des lezers meer bijzonder wenschte te vestigen, als met den vinger aan te wijzen :

De kunst kan wel Gods verhevene gaven ontwikkelen, aankweken en leeren gebruiken; doch haar gemis vergoeden—dat ligt buiten hare magt. Bog.

Ons nationaal karakter is nog niet geheel verbasterd—er is, den hemel zij dank! nog een groot onderscheid tusschen BATAVA en PUNICA FIDES. v. d. P.

Binnen verloop van weinige—niet jaren noch maanden—maar weken, zag men enz. v. d. P.

Het Christendom is daar, niet meer in voorspelling of zinnebeeld, in verwachting,—in de werkelijkheid.

L. W.

Omgang,—en ik voeg er bij hoogst aangename, verfinde omgang—meestal op geheel Europeschen voet, is wat de reiziger in het vrolijke Smirna mag aantreffen.

v. 's Gr.

Het insluitingsteeken.

407. Dit dient tot afscheiding van eene tusschenrede, als :

Doch (en de vraag krijgt alzoo eene nieuwe gedaante) wat wordt er dan wel toe vereischt, om enz. Bog.

Door aangename toonen (zoo wil het de wet onzer bewerktuiging) voelt zelfs de onbeschaafde mensch zich genoegelijk aangedaan. Id.

Het is te bejammeren, dat ouders, die hunne zonen tot dien eerwaardigen stand opleiden, hun karakter niet beter beproeven—(Hier zag Belestijn zijne vrouw scherp in de oogen.) De Evangeliedienst zou beter waargenomen en hooger geëerd zijn. M.

Somtijds van een enkel w. ter verklaring ingelascht: Gallipoli, bij Plinius onder den naam Callipolis (de schoone stad) vermeld. v. 's Gr.

Niet zelden wordt dit teeken door dwarsstreepjes vervangen :

Mijn paard weigerde met mij voort te gaan, en was de Graaf niet toevallig aangeschoten—want beschreeuwen kon men elkander niet, en wij reden op eenigen afstand van elkander—ik zou ongetwijfeld van het smalle pad naar beneden zijn getuimeld, in de zee.

v. 's Gr.

Het aanhalingsteeken.

408. Dit teeken dient om de aangevoerde ww. van anderen kenbaar te maken :

“Het verbeterd schoolwezen” zegt een bekwaam schrijver “was het laatste geschenk der nederlandsche republiek aan de wereld.” Bs.

“Dan zie ik wel,” zeide Belesteyn geheel ontmoedigd, “dat mijn zoon voor het kantoor niet geschikt is.” M.

